

Αντώνης Μακρυδημήτρης
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Η σκοτεινή όψη της κοινωνίας πολιτών

«Πείτε μου πόσες και ποιες είναι οι οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών σ' έναν τόπο για να σας πω όχι μόνο πόσες μέρες κάνει να βγει ένα έγγραφο από τη δημόσια γραφειοκρατία, αλλά και ποια είναι η ποιότητα ζωής σ' αυτήν την πολιτεία». Αυτό θα έλεγε ο καλόπιστος παρατηρητής, που γνωρίζει ότι η διεύρυνση της σφαίρας του αυτοκαθορισμού και της ελευθερίας του πολίτη αποτελεί συνθήκη της δημοκρατίας και της ποιότητας της κοινωνικής ζωής.

Υπό την προϋπόθεση, βέβαια, ότι οι οργανώσεις αυτές και οι συναφείς δράσεις συγκροτούνται στη βάση ορισμένων αξιών με καθολικό και όχι επιμεριστικό χαρακτήρα. Προάγουν την εμπιστοσύνη και την αμοιβαία κατανόηση, τον διάλογο και την αμφίδρομη επικοινωνία, την ελευθερία και την ασφάλεια για όλους και μάλιστα τους πιο ευπαθείς και ευάλωτους συμπολίτες και όχι μόνο τις ομάδες προνομιούχων, τις συντεχνίες ή τα τοπικιστικά συμφέροντα.

Γιατί δεν απουσιάζουν ούτε σπανίζουν δυστυχώς οι περιπτώσεις και τα παραδείγματα οργανωμένων ή μη συμπεριφορών που υπηρετούν κομματικές σκοπιμότητες με ανάλογα μέσα και υπόγειες χρηματοδοτήσεις ή αποτελούν υποκατάστατα μιας ασυγκάλυπτης κερδοσκοπικής δράσης και ιδιοτελών συμφερόντων. Αυτές είναι οι σκοτεινές όψεις της κοινωνίας των πολιτών και εκφράζουν τη θολή της άνοιξη.

Αντίθετα η θετική διάσταση της κοινωνίας πολιτών προϋποθέτει την ελευθερία, την εμπιστοσύνη, την ανιδιοτέλεια και την αλληλεγγύη στις κοινωνικές σχέσεις. Ακόμα ένα πνεύμα δημόσιας προσφοράς ή και θυσίας για αξίες και αρχές που υπερβαίνουν τα στενά ατομικά συμφέροντα και τις υλιστικές επιδιώξεις. Πράγμα που όχι μόνο δεν είναι πάντα εμφανές, αλλά ίσως είναι και δύσκολο να διαπιστωθεί με τρόπο αξιόπιστο και συνεπή.

Γιατί ο,τιδήποτε το κοινωνικό δεν είναι αυτόχρονα και κοινωνία πολιτών. Όπως και ο,τιδήποτε το πολιτικό ή κομματικό δεν προάγει αναγκαστικά την ελευθερία και τη δημοκρατία. Πρέπει, λοιπόν, να είναι σε θέση κανείς να διακρίνει έναν σύλλογο για την προστασία του δάσους ή

της ασφάλειας στους δρόμους και την προστασία των παιδιών από έναν συνεταιρισμό που προωθεί την οικοδόμηση σε αμφισβητούμενη ζώνη ή την φετιχοποίηση των δικαιωμάτων των οικοπεδούχων.

Το ζήτημα είναι, λοιπόν, να μην εθελουφλούμε ούτε να στρουθοκαμηλίζουμε μπροστά στον ενδεχόμενο κίνδυνο της εκφυλιστικής παραμόρφωσης της κοινωνίας πολιτών, γιατί τότε η σκοτεινή της όψη θα κυριαρχήσει και θα αφαιρέσει τη δυνατότητα της άλλης, της πιο φωτεινής και αληθινής πλευράς της. Αυτήν που έχουμε ανάγκη και αποζητούμε στην κοινωνία και τη δημοκρατία μας σήμερα.